

Bilo je popoldne. Grom iz župnišča iz vasi gori proti klanou. Ob cesti sloni in zmrzuje vojak, star mož. Pogledam in v oči mi pade njegova stara, zdelana postava. Nagovorim ga, odvrne v poljskem jeziku. Toliko bolj me zanima. Vprašam ga, odkod je, in koliko je star. Pove, da je nekje od Przeworska v srednji Galiciji, a star je že 64 let. Začudim se in vprašam dalje starega, zlomljenega možaka, kako da se nahaja pri vojaštvu? Ali se je morda ponudil iz lastnega navdušenja? To se mi je zdelo pri poljskem kmetu čisto izključeno. Zmaje žalostno z glavo, ter mi pove svojo zgodbo. Neki vojaki so prišli mimo. Stopili so k njemu in rekli, da potrebujejo voza in konj, da jim nekaj peljejo do sosednje vasi. Rekli so, da bodo plačali. Hotel je, da naj pelje njegov sin, a častnik je rekel, naj sin ostane doma, ker je v vojaških letih. Pelje naj raje sam, čez dva dni se vrne in dobi plačano. Res je napregel in peljal, vozil je od vasi do vasi, vedno dalje, slednjič so vzeli konje in voz, plačali ničesar, njega pa preoblekli v vojaško suknjo, vtaknili med vojake in tako je prišel na šosko fronto.

Pozneje sem povedal častnikom, da sem našel meč vojaki moža, ki nima nobene vojaške dolžnosti. Odvrnili so mi čisto mirno, da so imeli dva taka „Galicijana“. Drugi je bil že 70 let star in je nedavno umrl. Temu možu sem torej naročil, naj pride zvečer k meni, ne da bi bil pravzaprav vedel zakaj in čemu. A mož je bil povabila zelo vesel. Sedaj mi je pa povabilo k častnikom prišlo ravno prav in rečem kuharici, naj da moje večerje, obstoječo v glavnem delu iz kuhanskega mesa na lakoti erknjenega konja Galicijanu, ki jo je povzvil v veži naslonjen na zid in tako vsaj nekoliko praznoval sveti večer. Večje beraške slike si je težko misliti! Sam se pa zavijem v kožuh, denem na glavo kučmo in stečem v grad k oficirski božičnici.

Grad je staro, zanemarjeno poslopje v bližini župnišča, sredi vasi na glavnem trgu. Medtem se je že davno zmrznilo, veter je pihal še vedno in z ve-

trom je zaletoval dež. Bilo je ene neizmerno puste vreme, ki vlada po kraškem svetu, kadar po drugih severnejših krajih prijazno sneži, a ljudje se tišče k topli peči. Pred gradom na trgu stoji lep, velik avlo z dobrim gumijem, kar je bilo v tistih, ko so celo najtežje ranjence vozili iz fronte v zaledje na tovornih avtomobilih z železnimi kolesi, naravnost nekaj posebnega. Vojaški šofer sedi na sedežu in se zavija v svojo suknjo. Vprašam stražo, odkod ta avto in odvrne mi, da so se pripeljali iz Ljubljane na obisk k božičnici neki gospodje, ki so sedaj v gradu.

Vstopim v dvorano. Okrog mene blek svetlobe, z mize prijetni vonj večerje, radostni glasovi vseprek, kričanje meških, kinetanje ženskih glasov. Takrat smo imeli pri nas tri oddelke vojaštva in nad njimi trije poveljniki, ki so bili vsi veliki prijatelji med sabo. Vsi trije so bili Nemci: prvi z Madžarskega, drugi s Češkega, tretji z Dunaja. Vsak je bil druge vere: prvi luteranec, drugi katoličan, tretji jud. Prvi je bil sam, drugi je imel pri sebi prijateljico in tretji ženo. Iz Ljubljane se je pripeljalo nekaj častnikov in ena dama. Poleg tega so bili seveda navzoči tudi vsi drugi domači častniki.

Nekim velikim patrijotom doli nekje na Madžarskem je prišla v glavo nesrečna misel, da so darovali za šosko fronto izvanredno močan in velik gramofon, ki je naravnost tulil kot bivol. Po nesreči je bila ravno naša vas tako srečna, da ji je armadno poveljstvo prisodilo ta veliku dušni dar. Sedaj so ga prvič postavili in navili in njegovo zamolklo tuljenje se je razlegalo daleč v temno noč, prevpilo piš burje in šum dežja, ter budilo iz sna dremajoče vojake po blevih in lačne otroke po izbah. Med gramofonovimi presledki smeh in kričanje, petje meških in ženskih grl. Na trgu pa korakajo semtrije v burji in dežju otrpeli stražniki, morda je kateri natrgal kje na drevju zmrzlih fig, ter si žajimi napolnil želodec za sveti večer.

Pridejo služabniki in prinese božična darila, katere so dobri ljudje po državi zbrali na šosko fronto. Ena izmed navzočih dam je pooblašena, da odpira in deli. Tudi jaz sem dobil svoj del — ne vem po kakih pravicah — ter ga urno vtaknil v žep, kakor da bi se dotaknil nečiste stvari. Gospodje prično odpirati navočke, jemljejo sladkarije, bonbončke in druge reči, se smeje, jih lučajo drug v drugega in ob steno. Pridejo razne drobnarije, gumbi, šivanka, sukanec, ker so pač dobri državljani mislili, da bi utegnili vstroči na fronti. Vse razmečejo po tleh, ob steno, odpro okno in lučajo v noč. Čemu jim je to delalo zabavo, ne vem.

Imel sem dovolj, poslovim se in gram domov. Med potjo ustavim šoferja, ki je vedno sedel na vozu:

„Koga čakate?“
„Gospode častnike, naročeno mi je, naj sedim tu, dokler ne pridejo.“
„Lahko čakate do jutra.“
„Kadar se jim bo zljubilo.“
„A kaj ste večerjali?“
„Nekaj vojaškega kruha sem vzel s sabo iz Ljubljane.“

„A kje ste obedovali?“
„Nič. V Ljubljani sem moral prehitro oditi, ni bilo časa.“

Vzamem iz žepa zavojček božičnih daril, ter mu jih dam in še nekaj cigaret, katere sem istotako pred odhodom vtaknil v žep.

V župnišču me je še čakala kuharica. Kadar sem bil zvečer z doma, me je vedno čakala, dokler nisem prišel.

„Tisti vojak je bil silno vesel večerje, še jaz sem mu nekaj določila od svojega. Ne bo dolgo, videti je, da je bolan. Zalosten letošnji Božič.“

„Kaj bo žalosten, ali ne slišiš, kako piškal?“
Gramofon je res bobnel, da je prekril glas cerkvenega zvona.

Dr. K. C.

Božični pozdrav slovenski mladini.

Drugi Božič v lastni neodvisni državi! Polagoma potihava bojni hrup. Od ene in druge strani se še zasliši zakasnel grom topov. Ni še prišel pravi mir na božjo zemljo. V težkih bolečinah se še vedno zvija človeštvo! S hrepenenjem strmi človeški rod v daljavo in vprašuje temno neznano bodočnost, kedar bo konec trpljenja, ali in kedar zavije lepša bodočnost. A odgovora ni. Stari, ki so okusili življenje, zdvajajo nad bodočnostjo. Mladina? Mladina pa se razdvaja. En del hrepeni po trenutnem užitku. Strastno se peha za dobičkom, da more hitro živeti. Drugi del pa je naša idealna slovenska mladina. Če živimo z njo, če delamo z njo, dobimo odgovor na ono vprašanje, katero danes vsi stavimo. V naši mladini je lepša bodočnost. Morebiti bodemo vsi deležni sadov te lepe bodočnosti, a tisti, ki bode vztrajal, bode saj v svojem srcu, pred svojimi duševnimi očmi videl obljubljeni dežel.

Mnogo, premnogo dogodkov je šlo mimo nas v enem letu. Pri tem smo skoraj prezrli to, kar je bilo najvažnejše. Vsakdanji boji, vedne skrbi so zatemnjevale naš pogled. Tako smo komaj mogli mimogrede ugotoviti za našo mladino prevažno dejstvo. Dobili na vsem ozemlju celotno slovensko šolstvo. Koliko važnosti je to za kulturni napredek, ve samo oni prečuti, ki čuti na sebi samemu posledice jezikovno razdvojenosti šolske izobrazbe. Koliko nejasnih pojmov vlečemo gojenei starih dvojezičnih šol seboj skozi življenje! Kako pomanjkljiva je vsled dvojezičnosti naša

strokovna in naša splošna izobrazba! Zamislimo se za en hip v šolske razmere v nekdanjem „vilajetu“, Koroški. Take duševne natezalnice pač ni kmalu kje prestala slovenska mladina, kakor v tej koroški učilnici — mučilnici. Cvet slovenske mladine je trpel v srednjih šolah in mnogim je šolski sistem na prvi stopnji do višje izobrazbe zagrenil vsako veselje do učenja. Potem pa naša nikdar ne pozabljen želja po najvišji izobrazbi na podlagi materinega jezika. Tudi ta želja se izpolnjuje.

V novi šoli se zbira slovenska mladina. Pred seboj vidi jasno odprto pot. Nikjer ne bode treba biti gost, povsod bode materinski jezik ključ do omike. Sedaj šele pričnemo pravo življenje naše mladine. Vidimo jo že, kako se zgrinja v šole. Vse je prenapolnjeno. Najtežje razmere, tudi v sedanjem času neverjetno podcenjevanje duševnega dela, je ne plaši. In uči se ta naša mladina po onem za izobrazbo tako mrtvem vojnem času z vso resnobo in spoštovanja vredno vneto. Ne zadostuje ji samo šolska izobrazba, ona se izobrazuje tudi še sama. Poglejmo samo našo vrlo slovensko dijaško zvezo in njeno prizadevanje za samoizobrazbo dijaka in za napredek! Tu ni nobene gračkanja in kacega skakanja za motnimi cilji. Trdno so uprli svoj pogled naši fantje v tisti cilj, ki se ga doseže pod znamenjem, na katerem je bilo nekoč napisano: V tem znamenju je zmaga.

Pa pogledjmo še drugo slovensko mladino! Bali smo se, da je kruta, grozna vojna idealne lastnosti naše mladine zamorila. Res je po neverjetnem razpa-

du ogromnega državnega telesa izgledalo, kakor da se je izgubil idealizem mladine. Naša društva so polni skoro sami otroci. Prvi vadiheljski tečaj Orlov v Mariboru v septembru je še stal zelo v znamenju teh razmer. Malo je bilo bivših vojakov. Toda v nekaj mesecih se je prebudil pravi duh slovenske mladine. Drugi vadiheljski tečaj je izgledal popolnoma drugače. Tu se je uril Orel, ki je prestal osem let vojaške službe, poleg mladega fanta, ki je šele zapustil ljudsko šolo. Vse pa je navdajala ena misel: V lastni državi smo, zato pa imamo tem večjo dolžnost, postati v vsakem oziru popolni. Orel si zvija gnezda po slovenski domovini, množi se in utrjuje se za vsak boj. Na vsj prapor pa ni zapisal sovraštva, ampak tam se svetijo ognjene besede: Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe.

Orlu ob strani je vzletela Orlica. Slovensko dekle je od nekdanj idealno. Brez idealnega slovenskega dekleta si ne moremo misliti velikega uspeha majniške deklaracije. Sedaj se to slovensko dekle vnovič organizira v Dekliških zvezah, Marijinih družbah in Orlici.

Ko motrimo to gibanje, to veselje in navdušenje, to resno delo v mladih vrstah, postaja nam toplo pri srcu. Sveti večer obhajamo, praznik mladine in praznik krščanske družine. Na svet, vidimo prikazati v podobi otroka — Izveličarja sveta. Tebi slovenska mladina, ki si vrnavaš pot po Njegovih naukih velja božično oznanilo: Mir ljudem na zemlji.

Januš Golec.

Stari Praznik je bil pravi slovenski kmet, trden po telesu in volji kot drenova grča. Le hrbet se mu je že krivil nekoliko, ker ga je preveč tiščalo težko breme šestih križev tega človeškega življenja. No, sil se je prav po starokmetovski: Sivo glavo mu je krič širokokrajni klobuk v delavnik in praznik v isti ne-utisnjeni in nepokvečeni obliki, kakor ga je bil pokrtil pred leti prvič pri klobučarju, ko ga je kupil. Obkleka mu je bila iz domače ovčje volne z zelenimi obšitki na suknji. Pod ovratnik na srajci si je zavezoval, seveda ko je šel v cerkev, rdeče-pisano rutico, nogo so mu pa tlačale leto in zimo v škornjih z mehkiimi obodi, katere so krile pred javnostjo tudi ob najlepšem vremenu in trdo-suhi poti zavihane hlače. Staro kopito je bil oče Tomaž Praznik po duši, telesu in zunanjosti. Presneto, pa debel pod palec, da so ga pozdravljali gospodje iz trga in sam gospod fajmošter od fare z: „Dober dan, gospod Tomaž!“ Vsega je posedal dosti stari Praznik: zdravja, denarja in drugega imetja, a le samo enega in edinega otroka.

Še le z drugo svojo zakonsko ženo, otepajoč že več kot Abrahamovo starost, si je izprosil od Boga leta in leta težko pričakovano edinko, katero so krs-tili pri fari po njegovi prvi ženi za Anastazijo, pa že v zibelki so klicali otroka Stazika.

Ta Stazika, up prihodnosti na prebogati Praznikovini, zrasla je pod materinim očesom in ob očetovi roki iz otroka v deklico. Bogatini so bili Praznikovi in spoštovanje so uživali pri sosedih in znaneih prav daleč na okrog in vendar so glasno govorili ljudje, da je Praznikova Stazika bolj trantaste zunanjosti. Ne pa res, sam Bog pomagaj, bila je ta Stazika za dekline po dolgotosi prekrake, na širokost pa preobilne postave. Vendar sicer kratka in preširoka reja ni drugod nikjer tako v spoditko, kot pri dekliških oyetkah. Samo to je bilo na Staziki, da si je pomagala radi mladostne, telesne obilnosti bolj počasi in bolj

Stazikin klobuk.

nerodno po stezah tega življenja, to že ni bilo prav obrekljivim jezikom, ki so jo nazivali prav po nečloveško: Tranta.

Seve, nekoliko je imel to hčerkino trantastvo na vesti tudi njen lastni oče, ki je obuval in natezal na svoje staromodno kopito tudi svojo v mladosti brstečo hčerko. Stazika je morala na očetovo izrečno zapoved porivati svoje noge v prostrane čevlje, da je ne bi kedaj skelele kurje oči. Obkleka jej je bilo po staromaterinsko gosto nabrano krilo na „mojdere“. Edino svoje gladko polizane lase je smela prikriti na Gospodov dan s svileni ruto. Trdim pa in beležim na nazadnjaštvo očeta Tomaža glede nepreglednega polja ženske mode, ki je bilo dostopno za imovito Staziko, ki bi bila lahko nosila lahne čevljčke na Skrips, laske na frfru in v blesteči svili lesketajočo obleko. A oče Praznik, sam jekleno trmasta grča glede moške mode pri lastnem oblačilu, sukal in vrfel je tudi svojo mladostno hčerko po istem starodavnem modnem motovilu, kakor je videl, da je gonila njegova mati njega in njegovo prvo ženo, on pa sedaj svojo drugo boljšo polovico in lastno edino hčerko Staziko. Kratkot in malo: Stari Tomaž Praznik je na veliko nevoljo svoje druge žene in hčere veliko zagrešil, da so rekali ljudje: Bogata je ta Stazika, a trantasta, pa kot sama živa nevolja.

Nismo samo vsled te popačene narave človeško slabi obrekljivci, ampak tudi kristjani, ki poznamo dušo in srce, kar je posedala tudi Praznikova Stazika. V tem njenem po naravi trantastem telesu in pod sarkopitno obleko pa sta bivala in žila Stazikina duša in srce, ki sta bila dostopna v hrepenenju vsemu novodobnemu napredku glede vse te lepe in večkrat dokaj nerazumljive ženske mode. Stazika bi se bila kaj rada nosila in oblačila bolj moderno kot vse njene lepe oblečene vrstnice, a bala se je v tem oziru očeta, ki je bil neizprosno nazadnjak vsakega na-

predka dekliške obleke, ki bi bila segala za eno gubico ali robek preko starodavne trnjeve meje njegove rajne matere, ki je vedno nosila nabrano krilo na „mojdere“ in brkalast robec.

Edini dve bitji na svetu, ki ste čutili Stazikine bol in hrepenenje po ženskem krasu in ponosu — lepi in moderni obleki, bili ste: njena mati in Stazikina prijateljica, domača, šekasto-pregasta mucka. Mati ni mogla in ni smela pomagati hčerki; mucka pa je sočutno poslušala Stazikine tožbe o očetovi trmi, kadar je oblačila v nedeljo jutro kiko na „mojdere“, se jej je dobrikala vijugasto s telesom in jo nalahno gladila z repcem. Stazika je bila tudi hvaležna za to živalsko sočutje in tolažbo z mačkijim telesom in repcem, mucka je smela celo v njeno kamrico in kadar je Stazika pomolzla krave, se je vsikdar spomnila z zdatno ponvico mleka svoje mačkije tolažnice v žalosti nad očetovo trmo in nad kiko na oni preklicani „mojdere“.

Stazika je stopila na stezo dekliškega življenja, kateri se še ne upira, ne protivi in je ne taji nobene srcece Evinih potomk, namreč v za smelste neveste solnčno dobo 20 let. Vendar do tedaj je poznalo njene srce v strahu božjem ter človeškem očeta, v ljubezni pa mater in mucko. Stazika menda res se ni niti še prav zavedala, da je ustvaril Bog v začetku dva človeka: moža in ženo. Kratkot in pohvalno povedano: Praznikova Stazika je bil še nepokvarjeno nedolžen deklič v prostornih čevljih in na gosto v pasu nabranem krilu na „mojdere“.

Stazikino mater Rožo pa je nekaj vgriznilo na večer pred zaspancem ter že na postelji prav v sredino materinskih skrbi. Roža je dregnila pod rebra očeta Tomaža, češ: „Ti, naša Stazika že ima 20 let. Dati je bomo morali nekam v kuhinjo, da se privadi ognjišču, kuhiji, ponvam in piškancu.“ Zadržani o-

ka Tomaž se nekaj poveljnega zagodnjali, se obrnili na stran in začeli navijati prav na dolgo one nadležne nit, ki je pravimo ponočna dreta.

Drugega jutra po onem kratkem, nočnem razgovoru s svojo Rožo je Praznikova Tomaž zapregel konja, naložil na koleselj svoje in Rozine ude in sta oddrdala proti mestu, da poskrbita za kuharsko izobrazbo svoje edinke Stazike. Kar sta iskala, sta dobila izahka in vrnila sta se z naznanilom in ukrepom: Čez dober mesec in dan zapusti Stazika prvič za nekaj mesecev očetov krov in zamenja motiko in grablje s kuhiljo in ponvo pri mestnem ognjišču ali štedilniku, kakor že pravijo dandanes.

Kdo bi se bil tega nenadnega oznanila bolj razveselil, kakor se ga je ravno Praznikova Stazika. Saj ta nekaj mesečna preselitev iz Praznikovine v še od nje neukušeno mesto je obljubljala in zagotavljala Staziki rešitev iz vic strahu pred očetom in slovo od starodavne kikle na „mojdere“.

Cisto ravnodušno in brez kapljice solz se je poslovlila naša Stazika od očeta in muke, z materjo sta se odpeljali v mesto v za bodočo gospodinjno predvsem potrebno šolo kuharske izobrazbe.

Mati Roza pa je tudi preoblekla svojo edinko pred vstopom v kuhinjo v fletkano krilce, lušne in nogam prikladne čevljičke in tako zapeljivo s čipkami olišpani in ocirani predpasnik bele barve, kot se že zahteva od kuhinjskih učenk. Kdor bi bil Staziko sedaj ugledal v tej napredni obleki, bi se bil menda vedno skomocal, da je sicer bolj hribovska neroda že od dni svojega rojstva sem, a ne več tranta na Praznikovini v kiklu na „mojdere“ in čolnčasto prostornih čevljih.

Krilo brez onih gosto gubastih branj v pasu in brez „mojdere“, belo čipkasti predpasnik in tesni čevlji, ta nova naprava je bila vsled stroge domače vzgoje dokaj skromni Staziki sedaj več nego: mati, oče in mucka.

Za materjo se je sicer malo pomešigala in Roza jej je naprtila še celi koš dobrih navkov in prav strogih ukazov, kako naj ukrene glede nove obleke če bi pogledal k njej slučajno sam bogjovaru — oče Tomaž.

Mesece in mesece je prebila Praznikova Stazika pri ognjišču v fletnem krilu in zapeljivo mičnem predpasniku bele barve. Niti matere in ne očeta ni bilo k njej, ker se je v svojih pismih izrekala in poročala o svojih zadevah in potrebah nad vse dobro in pohvalno.

Le ena in edina napaka se je oklenila Stazike za njenega bivanja v mestu in ta je bila: hodila je večkrat po vseh mestnih cestah, gledala in budala po cele ure v izložbe, kjer so bili na ponudbo in napredaj ženski klobuki. Kdo bi pa šel priprosto-kmetickemu dekletu v greh, niti ne v napako, da se jej je zasukilo pri belem predpasniku in modernem krilu v mlado srce tudi poželenje po — klobuku. In ta klobuk postal je za naše dekletce nekako drevo spoznanja dobrega in hudega v mestnem paradižu Stazikinega življenja. Vse Stazikine misli so se osredotočile v edno zahtevo: Klobuk moram imeti vsaj enkrat, da me vidijo v njem tudi ljudje v domačem kraju!

Stazika je štedila in hranila, dokler ni njen prihranek narasel v toliko, da je stopila v trgovino in si kupila klobuk, ki jej je po njenem osebnem mnenju najbolj pristojal. Sedaj je bil dosežen Stazikin vzor, posedala je klobuk, si ga natikala v prostih urah in v svoji sobici na glavo in se pogledavala po cele ure v ogledalo od vseh strani.

Samo eno zapreko je še morala premestiti — kako se pokazati v domačem kraju v klobuku in brez

očetove vednosti. Pa je skovala celi bojni načrt za pohod v klobuku sicer ne v domačo, ampak radi varnosti pred očetovim očesom v sosedno župno cerkev.

Po šestih mesecih zajemanja kuharske umetnosti v mestni kuhinji pripeljala se je mati Roza po Staziko in odpeljali ste se zopet na Praznikovino v prostornih čevljih, v kiklu na „mojdere“ in v svileni ruti, kakor je to zahteval in tirjal od svoje edinke grčavi in glede napredne ženske mode starokopitni oče Tomaž. Na Praznikovini je našla Stazika še prav vse pri starem, brez kake omenke vredne izpremembe, še njena mucka se je priliznjeno vijugala krog njenih nog in jo gladila z repcem.

Stazika je bila zopet doma iz mesta svobode v okovih očetove neizprosne trme.

Bilo je ravno v soboto zvečer, ko je zamenjala Stazika mesto s kmetisko Praznikovino. Pozno v noči si je pripravljala svojo mestno obleko in klobuk za zgodnji pohod v sosedno cerkev, kamor njen oče ni zahajal skoro nikdar, le ona je dobila za ta poset dovoljenje, da obišče pri tej priliki teto, s katero se že niste videli nekaj mesecev. Vse je bilo že pripravljeno: obleka na stolec, klobuk in čevljički pa pod posteljo, da ne bi kdo pred časom izpasel teh novotarij. Še domača mucka se je radovala te nove Stazikine krame, mišljala je v njo, se drgnila ob njeno krilo z glavo in jo otepala prav na lažno z dolgim svojim repcem. Stazika se je poglobila, sedeč na postelji, tako globoko v jutrajšnji obisk sosednega hrama božjega v moderni obleki in mestnem klobuku, da jo je urudilo to premišljevanje do zaspanca. Zaspala je na pol sedeč in na pol ležeč, stražilo je njeno spanje le edino njena mucka.

Ob solnčnem svitu si je omenjala na pol odprte oči in začela z napravljanjem, da rabim domačinko mesto mestne tujke „toaleta.“ Stazika si je sifrkolila laske, si oblekla čedno krilce brez predpasnika in jopico, obula si je čevljičke in zavezala v široke pentlje vrvice na obuvalcih.

Treba je še bilo pokriti klobuk, natakniti rokavice in oditi še pred belim dnevom, da je ne bi zasledilo policijsko oko lastnega očeta. Stazika je pokleknila, se sklonila in potipala pod posteljo, kamor je bila sinoči shranila klobuk. Otipala je vse kotičke pod posteljo, klobuka ni bilo in ni bilo nikjer! Preiskala je v tipanju in iskanju celo svojo kamrico, a vendar zastoj — klobuka ni bilo na spregled.

Vrata njene kamrice niso bila zaklenjena, to noč jih je v prehitrem zaspancu samo priprla le na pol. V Stazikini glavi je vzklil sum: Kaj, če mi ni kdo pofatil v noči klobuka? Kaj, ko bi se ga bila na skrivaj dotaknila pravomočna očetova roka, da jo kaznuje na sam Gospodov dan za vse njene zahrbitve novotarije, ki so jej bile prepovedane in zažugane z očetovim prstom? Pri porodu tega prepričanja, da bi utegnil njen oče sam stegniti roko po klobuku, je Staziko tako zmedla in pretresla v strahu, da je slekla po bliskoma prav vso mestno novotarijo raz sebe do nožnih čevljev in si natovorila ono motovilasto kiko na „mojdere“ in brkalasto ruto. Ko je ticala zopet v kmetiskih okovih, je sedla na postelj in kloneč na razvalinah svojih sanjarij o pohodu v klobuku v sosedno cerkev, se jej je prav bridko stožilo, solze so ji zapolzele po razgretem licu in čutila se je tako silno — silno nesrečno in zapuščeno.

Celo ono nočdelo se je Stazika, tar najbolj ogibala očeta, ki pa ni kremžil in pačil svojega obraza v brazde in gube jeze, ampak je bil čisto navadno-resnega obraza, kakor se že spodobi za staro in imovito kmetisko korenino. Glede zagoneznega izgina klobuka

buka je Stazika očeta oprostila vsake sumaje. Belila si je še sicer nekaj časa tozadevno glavo, vendar pa karkoli je morala biti v zvezi s čarovnijami ali pa kar s samim rogatim in živinskorepnim bogjovarju, Stazika se je potolažila radi klobuka in sklenila, da bo štedila iznova, dokler si ne bo prihranila toliko, da bo kril njeno glavo vsaj enkrat v domačem kraju mestni klobuk.

Minili so za tem skrivnostnim izgincem klobuka tedni. Stazika in mati ste kuhali nedeljsko kesilo, ke je primijavkala v kuhinjo mucka in se mazala okrog obeh kuharic. „Glej jo glej, našo mucko, kako dolgo je ni bilo na spregled, gotovo ima zopet mladice“, je pripomnila mati. Stazika je nalila v ponvico mleka, in šla za mucko po stopnicah na podstrešje, da male nakrmi gladno mačko družino. Stara mucka je na podstrešju zamijavkala, oglasili so se materi visokonežni klici mačic prav v kotu podstrešja. Stazika je stopila proti kotu, iz okroglega gnezda jo je pozdravile četvero mačjih oči. Stara mucka je imela dvoje mladicev. Stazika pograbila gnezdo in hajdi z njim v kuhinjo, da ga pokaže tudi materi. Obe z materjo Roze ste gledali ta novi mačji zarod, ga omilovali, ga božali in se mu dobrikali prav po ženski navadi. „Glej no, Stazika, to ni gnezdo, ampak klobuk in sicer ženski“, je omenila mati.

Stazika je pogledala natančneje mačjije gnezde, oči so se jej izbulile in stopile iz jamic, gnezdo ji je zdrknilo iz rok na tla, da ste se mačice izsuli iz gorkoga ležišča in stekli po kuhinji. Stazika se je pa spozabila prvič v življenju, z nogo je brcnila stare mucke in pognala za njo samega vruga mačkijiga!

V novem Stazikinem klobuku ste zagledali luč tega sveta na podstrešju pri Praznikovih dve mačici. Staziki je bilo trenutno jasno: Oni večer, ko je potaknila svoj klobuk pod posteljo, približal se je čas stare muce. V noči ga je odfurala skozi vrata na dile in si postlala v njem zibelko za svoj novorojeni zarod mačkijih.

Stazika je zaupala materi povest o usodi svoje-ga prvega in zadnjega klobuka v življenju. Obe ste se smejali, vendar Stazika je bolj na videz, ker v srcu je kuhala srd na mačkijo zalego, ki jej je nakopala s svojo kradljivostjo toliko strahu pred očetom, uguanji radi po čarovni poti domnevanem pobegu klobuka ter radi denarne škode, katero je zabila v to-le pokrivalo, s katerim pa se ni mogla pobahati pred občinom niti enkrat. Stazikina stara hišna prijateljica mucka je imela do svoje mačkije smrti večne kvatre od te nekdanj tako živalsko usmiljene in čez mero darežljive dekliške strani. Mesto mlečne nagrade prejema je brcne na mačkije ude in psovke na mačkijo kradljivost in nepoštenost.

Celi dogodljaj s klobukom in mucko je porinil že dčak napredno in glede obleke svobodno postopajočo Staziko za trnjevo, prastaro mejo gosto nabrane kikle na „mojdere“.

Kljub nabrani kiklu na „mojdere“ pa je dobila Stazika moža na dom, ki je postal s časom ravnatoko žilava kmetiska in neizprosna grča kakor njen rajni oče Praznikova Tomaž.

Stazika je že davno kot sod debelo rejena gospodinja in obra mati v še vedno ob pasu na gosto nabrani kiklu na „mojdere“ in prav na gladko počesanih las pod brkalasto ruto.

Meni pa je zaupala mati Brčkova Anastazija to povest o svojem prvem in zadnjem klobuku v življenju, v katerem je rodila stara hišna mucka svoj mačkij zarod in kradljivo potomstvo.

Vlado Pušenjak.

Z združenimi močmi naprej

Ko se se leta 1914 približevali božični prazniki, je vladala vsaki slovenski hiši žalost in negotovost, kaj prinese bodočnost. Takoj po mobilizaciji so odrinili k vojakom vsi nekdanji vojaki; upanje, da se za božične praznike vrnejo domov, je splavalo po vodi, ko se je svetovna vojska z vedno večjimi sredstvi in v vedno večjem obsegu vodila. Prišli so meseca novembra pregledi vseh mož in mladeničev, ki niso bili nikdar vojak, do 36. leta, kateri bi naj, ako so bili sposobni, po Novem letu odrinili k vojakom. Umevna je žalost v vseh slovenskih hišah, ker se je vedelo, da bode vojska še dolgo časa trajala in odvzela še mnogo starejših mož in mladeničev. Božični prazniki poznejšja let so bili žalostni, le upanje, da se mora vojska vendar enkrat končati, je nekoliko tolažilo obupano ljudstvo. Se je leta 1918 smo včakali vesel Božič veseli radi tega, ker je bil konec grozne vojske in ker se je uresničila naša dolgoletna želja, da smo postali svobodni državljani v naši lepi Jugoslaviji.

Veseli je, ki je vladalo lansko leto na Slovenskem ni dolgo trajalo, ker se niso uresničili upi ubogega ljudstva. Pričakovano se je, da bo nova država vse storila, da pridemo do rednih razmer in da bo mogoče vsaj tako živeti, kakor smo živeli za časa vojske. A bridko smo se varali. Draginja je naraščala od dne do dne, potreščin, katere rabimo za vsakdanje življenje, ni mogoče dobiti pri trgovcih, temveč le pri kakih verižnikih ali zakonitih trgovinah in tihotapcih. Kdo je bil teh razmer? V prvi vrsti oni, ki imajo usode države v rokah. To so ljudje, ki so prišli kot poslanci v Narodno predstavništvo v Beograd, ako ravno imajo le malenkostno zaslonbo v ljudstvu. Ti poslanci, ki pripadajo demokrati in socialnodemokratski stranki, so imeli veliko večino v prvi vladi in so sestavili drugo vlado brez ozira na druge stranke. Ako bi bila vlada sestavljena iz zastopnikov vseh strank in ako bi se vse delo vršilo složno in skupno, bi se dalo doseči mnogo koristnega za državo in za dobrobit državljanov, med tem ko sedaj i-

grajo le strankarske koristi glavno vlogo, vse druge je postranska stvar.

V drugi vrsti je sedanjih obupnih razmer kriva vojska, ki je pokvarila ljudstvo. Med ljudstvom vlada v veliki meri delomrznost, na drugi strani pa želja po vedno večjih dohodkih, kar povzroča vedno večjo draginjo. Mnogo ljudi hoče priti na lahek način do dobrega zaslužka in premoženja, za to nastopi pot nepoštenosti, oziroma pol, katere je v škodo posameznih stanov, kakor tudi države. V mislih imam verižništvo, zakotno trgovino in tihotapstvo. Odločno lahko trdim, da so v pre mnogih slučajih vladni organi krivi, da bujno cveta verižništvo, zakotna trgovina in tihotapstvo. V Mariboru n. pr. se je ustanovilo nebroj agencij, „trgovskih komisij, import itd., dobili so se za to takozvane „trgovine“ prostori, imetniki stanovanj, dočim pošteni obrtniki in uradniki ne morajo priti do lokalov in stanovanj. Verižništvo bujno cvete, ker celo uradne naprave prav živahno kupčujejo z verižniki. Grd madež za slovensko ljudstvo je tihotapstvo. Obsojati moramo tihotapstvo Zidov iz Hrvaškega, za ničevati pa one naše ljudi, kateri so se posvetili tihotapstvu. Vsak tihotapec naj bi se zavedal, kako nepošten je njegov zaslužek, kako je z njegovim delom gorje človeštva in draginja narasla, naj bi pa tudi pomislil, da mu na krivični način pridobljeni denar ne bo prinesel blagoslova. Vzrok velike draginje je tudi dejstvo, da išče večina trgovcev, gostilničarjev in drugih obrtnikov prevelik dobiček. Vsled draginje trpi vse, najbolj pa kmetijski stan, kateri je dosegel le malenkostno zvišanje svojih pridelkov, dočim mora vse, kar rabi, silno drago plačevati. Upravičen je klic: Nazaj k delu, nazaj k poštenemu delu, nazaj k primernemu zaslužku!

Ako pogledamo v zgodovino, vidimo, da si je kmetško ljudstvo, kakor tudi delavsko ljudstvo v hudih časih potoma samopomoči ustvarilo boljše gospodarske razmere. To vidimo na Angleškem, v Švici, na Danskem, v Nemčiji, pa tudi pri nas. Denarno oduševstvo, katere je pred 50 leti pri nas še bujno

cvetelo, smo potem naših kmetiskih posojilnic popolnoma odpravili, sedaj je treba napovedati blagovnemu oduševstvu in nezdravim razmeram v trgovini neizprosno boj. Ni se čuditi, če prihajajo iz kmetiskih vrst zahteve po ustanovitvi gospodarskih zadrug, ni se čuditi, če štejejo take zadruge, kakor na primer v Gornji Radgoni, po trimesečnem obstoju nad 1.100 članov, ni se čuditi, če kmetško ljudstvo samo deluje na združenje vseh teh zadrug v mogočne blagovne centrale, ako se upoštevajo naravnost neznosne razmere. Namen teh zadrug je, kmetu pripomoči do ugodnejšega nakupa njegovih potrebščin, kakor tudi do ugodne prodaje njegovih pridelkov, nadaljni namen je, podati kmetu možnost izvoza njegovih pridelkov v sosedne države (Nemška Avstrija, Čehoslovaka, Italija) ter uvoza potrebščin (strojev, raznega manufakturnega blaga itd.) iz omenjenih držav, kakor tudi omogočiti kmetu predelavo njegovih surovin (volna, predivo itd.). Poleg teh gospodarskih zadrug vlada veliko zanimanje za vinarske zadruge in razne obrtne zadruge. Ako bo to gibanje in navdušenje za nakupovalne in prodajne zadruge ter za proizvodne zadruge ostalo in ako bodo zadruge po danih narodnih delala, potem smo trdno prepričani, da se jim bo posrečilo odpraviti blagovno oduševstvo, kakor so odpravile posojilnice denarno oduševstvo in da se njim bo posrečilo ustvariti zdrave razmere v trgovini. Naš boj ne velja solidnim trgovcem, s katerimi bomo skupno delali, temveč le onim izrodcom v trgovini, ki ogrožajo obstoj in napredek večine ljudstva.

Blizajo se spet božični prazniki. Radi neznosne draginje in pomanjkanja najpotrebnejšega ne bodo prazniki veseli, vendar bomo imeli tolažbo in veselje upanje, da se bodo razmere v doglednem času izboljšale. Volitve bodo izčistile ozračje, v zboru so v Beograd in v vlado bodo prišli ljudje, kateri bodo imeli srce za ljudstvo in njegove potrebe, ne pa samo besede, katere pa nasprotujejo ojihovim dejanjem, naše kmetško in delavsko ljudstvo pa bode potoma samopomoči odpravile nezdrave gospodarske razmere.

ka Tomaž se nekaj poveljnega zagodnjali, se obrnili na stran in začeli navijati prav na dolgo one nadležne nit, ki je pravimo ponočna dreta.

Drugega jutra po onem kratkem, nočnem razgovoru s svojo Rožo je Praznikova Tomaž zapregel konja, naložil na koleselj svoje in Rozine ude in sta oddrdala proti mestu, da poskrbita za kuharsko izobrazbo svoje edinke Stazike. Kar sta iskala, sta dobila izahka in vrnila sta se z naznanilom in ukrepom: Čez dober mesec in dan zapusti Stazika prvič za nekaj mesecev očetov krov in zamenja motiko in grablje s kuhiljo in ponvo pri mestnem ognjišču ali štedilniku, kakor že pravijo dandanes.

Kdo bi se bil tega nenadnega oznanila bolj razveselil, kakor se ga je ravno Praznikova Stazika. Saj ta nekaj mesečna preselitev iz Praznikovine v še od nje neukušeno mesto je obljubljala in zagotavljala Staziki rešitev iz vic strahu pred očetom in slovo od starodavne kikle na „mojdere“.

Cisto ravnodušno in brez kapljice solz se je poslovala naša Stazika od očeta in muke, z materjo sta se odpeljali v mesto v za bodočo gospodinjno predvsem potrebno šolo kuharske izobrazbe.

Mati Roza pa je tudi preoblekla svojo edinko pred vstopom v kuhinjo v fletkano krilce, lušne in nogam prikladne čevljičke in tako zapeljivo s čipkami olišpani in ocirani predpasnik bele barve, kot se že zahteva od kuhinjskih učenk. Kdor bi bil Staziko sedaj ugledal v tej napredni obleki, bi se bil menda vedno skomocal, da je sicer bolj hribovska neroda že od dni svojega rojstva sem, a ne več tranta na Praznikovini v kiklu na „mojdere“ in čolnčasto prostornih čevljih.

Krilo brez onih gosto gubastih branj v pasu in brez „mojdere“, belo čipkasti predpasnik in tesni čevlji, ta nova naprava je bila vsled stroge domače vzgoje dokaj skromni Staziki sedaj več nego: mati, oče in mucka.

Za materjo se je sicer malo pomerigala in Roza jej je naprtila še celi koš dobrih navkov in prav strogih ukazov, kako naj ukrene glede nove obleke če bi pogledal k njej slučajno sam bogjovaru — oče Tomaž.

Mesece in mesece je prebila Praznikova Stazika pri ognjišču v fletnem krilu in zapeljivo mičnem predpasniku bele barve. Niti matere in ne očeta ni bilo k njej, ker se je v svojih pismih izrekala in poročala o svojih zadevah in potrebah nad vse dobro in pohvalno.

Le ena in edina napaka se je oklenila Stazike za njenega bivanja v mestu in ta je bila: hodila je večkrat po vseh mestnih cestah, gledala in budala po cele ure v izložbe, kjer so bili na ponudbo in napredaj ženski klobuki. Kdo bi pa šel priprosto-kmetickemu dekletu v greh, niti ne v napako, da se jej je zasedilo pri belem predpasniku in modernem krilu v mlado srce tudi poželje po — klobuku. In ta klobuk postal je za naše dekletce nekako drevo spoznanja dobrega in hudega v mestnem paradižu Stazikinega življenja. Vse Stazikine misli so se osredotočile v edno zahtevo: Klobuk moram imeti vsaj enkrat, da me vidijo v njem tudi ljudje v domačem kraju!

Stazika je štedila in hranila, dokler ni njen prihranek narasel v toliko, da je stopila v trgovino in si kupila klobuk, ki jej je po njenem osebnem mnenju najbolj pristojal. Sedaj je bil dosežen Stazikin vzor, posedala je klobuk, si ga natikala v prostih urah in v svoji sobici na glavo in se pogledavala po cele ure v ogledalo od vseh strani.

Samo eno zapreko je še morala premestiti — kako se pokazati v domačem kraju v klobuku in brez

očetove vednosti. Pa je skovala celi bojni načrt za pohod v klobuku sicer ne v domačo, ampak radi varnosti pred očetovim očesom v sosedno župno cerkev.

Po šestih mesecih zajemanja kuharske umetnosti v mestni kuhinji pripeljala se je mati Roza po Staziko in odpeljali ste se zopet na Praznikovino v prostornih čevljih, v kiklu na „mojdere“ in v svileni ruti, kakor je to zahteval in tirjal od svoje edinke grčavi in glede napredne ženske mode starokopitni oče Tomaž. Na Praznikovini je našla Stazika še prav vse pri starem, brez kake omenke vredne izpremembe, še njena mucka se je priliznjeno vijugala krog njenih nog in jo gladila z repcem.

Stazika je bila zopet doma iz mesta svobode v okovih očetove neizprosne trme.

Bilo je ravno v soboto zvečer, ko je zamenjala Stazika mesto s kmetško Praznikovino. Pozno v noči si je pripravljala svojo mestno obleko in klobuk za zgodnji pohod v sosedno cerkev, kamor njen oče ni zahajal skoro nikdar, le ona je dobila za ta poset dovoljenje, da obišče pri tej priliki teto, s katero se že niste videli nekaj mesecev. Vse je bilo že pripravljeno: obleka na stolec, klobuk in čevljički pa pod posteljo, da ne bi kdo pred časom izpasel teh novotarij. Še domača mucka se je radovala te nove Stazikine krame, mišljala je v njo, se drgnila ob njeno krilo z glavo in jo otepala prav na lažno z dolgim svojim repcem. Stazika se je poglobila, sedeč na postelji, tako globoko v jutrajšnji obisk sosednega hrama božjega v moderni obleki in mestnem klobuku, da jo je urudilo to premišljevanje do zaspanca. Zaspala je na pol sedeč in na pol ležeč, stražilo je njeno spanje le edino njena mucka.

Ob solnčnem svitu si je omenjala na pol odprte oči in začela z napravljanjem, da rabim domačinko mesto mestne tujke „toaleta.“ Stazika si je sifrkolila laske, si oblekla čedno krilce brez predpasnika in jopico, obula si je čevljičke in zavezala v široke pentlje vrvice na obuvalcih.

Treba je še bilo pokriti klobuk, natakniti rokavice in oditi še pred belim dnevom, da je ne bi zasledilo policijsko oko lastnega očeta. Stazika je pokleknila, se sklonila in potipala pod posteljo, kamor je bila sinoči shranila klobuk. Otipala je vse kotičke pod posteljo, klobuka ni bilo in ni bilo nikjer! Preiskala je v tipanju in iskanju celo svojo kamrico, a vendar zastoj — klobuka ni bilo na spregled.

Vrata njene kamrice niso bila zaklenjena, to noč jih je v prehitrem zaspancu samo priprla le na pol. V Stazikini glavi je vzklik sum: Kaj, če mi ni kdo pofatil v noči klobuka? Kaj, ko bi se ga bila na skrivaj dotaknila pravomočna očetova roka, da jo kaznuje na sam Gospodov dan za vse njene zahrbitve novotarije, ki so jej bile prepovedane in zažugane z očetovim prstom? Pri porodu tega prepričanja, da bi utegnil njen oče sam stegniti roko po klobuku, je Stazika tako zmedla in pretresla v strahu, da je slekla po bliskoma prav vso mestno novotarijo raz sebe do nožnih čevljev in si natovorila ono motovilasto kiko na „mojdere“ in brkalasto ruto. Ko je ticala zopet v kmetiskih okovih, je sedla na postelj in kloneč na razvalinah svojih sanjarij o pohodu v klobuku v sosedno cerkev, se jej je prav bridko stožilo, solze so ji zapolzele po razgretem licu in čutila se je tako silno — silno nesrečno in zapuščeno.

Celo ono nočdelo se je Stazika, kar najbolj ogibala očeta, ki pa ni kremžil in pačil svojega obraza v brazde in gube jeze, ampak je bil čisto navadno-resnega obraza, kakor se že spodobi za staro in imovito kmetško korenino. Glede zagoneznega izgina klobuka

buka je Stazika očeta oprostila vsake sumaje. Belila si je še sicer nekaj časa tozadevno glavo, vendar pa karkoli je morala biti v zvezi s čarovnijami ali pa kar s samim rogatim in živinskorepnim bogjovaru, Stazika se je potolažila radi klobuka in sklenila, da bo štedila iznova, dokler si ne bo prihranila toliko, da bo kril njeno glavo vsaj enkrat v domačem kraju mestni klobuk.

Minili so za tem skrivnostnim izgincem klobuka tedni. Stazika in mati ste kuhali nedeljsko kesilo, ke je primijavkala v kuhinjo mucka in se mazala okrog obeh kuharic. „Glej jo glej, našo mucko, kako dolgo je ni bilo na spregled, gotovo ima zopet mladiče“, je pripomnila mati. Stazika je nalila v ponvico mleka, in šla za mucko po stopnicah na podstrešje, da male nakrmi gladno mačko družino. Stara mucka je na podstrešju zamijavkala, oglasili so se materi visokonežni klici mačic prav v kotu podstrešja. Stazika je stopila proti kotu, iz okroglega gnezda jo je pozdravile četvero mačjih oči. Stara mucka je imela dvoje mladičev. Stazika pograbila gnezdo in hajdi z njim v kuhinjo, da ga pokaže tudi materi. Obe z materjo Roze ste gledali ta novi mačji zarod, ga omilovali, ga božali in se mu dobrikali prav po ženski navadi. „Glej no, Stazika, to ni gnezdo, ampak klobuk in sicer ženski“, je omenila mati.

Stazika je pogledala natančneje mačjije gnezde, oči so se jej izbulile in stopile iz jamic, gnezdo ji je zdrknilo iz rok na tla, da ste se mačiči izsuli iz gorkoga ležišča in stekli po kuhinji. Stazika se je pa spozabila prvič v življenju, z nogo je brcnila stare mucko in pognala za njo samega vruga mačkijiga!

V novem Stazikinem klobuku ste zagledali luč tega sveta na podstrešju pri Praznikovih dve mačiči. Staziki je bilo trenutno jasno: Oni večer, ko je potaknila svoj klobuk pod posteljo, približal se je čas stare muce. V noči ga je odfurala skozi vrata na dile in si postlala v njem zibelko za svoj novorojeni zarod mačkij.

Stazika je zaupala materi povest o usodi svoje-ga prvega in zadnjega klobuka v življenju. Obe ste se smejali, vendar Stazika je bolj na videz, ker v srcu je kuhala srd na mačkijo zalego, ki jej je nakopala s svojo kradljivostjo toliko strahu pred očetom, uguanji radi po čarovni poti domnevanem pobegu klobuka ter radi denarne škode, katero je zabila v to-le pokrivalo, s katerim pa se ni mogla pobahati pred občinomiti enkrat. Stazikina stara hišna prijateljica mucka je imela do svoje mačkije smrti večne kvatre od te nekdanj tako živalsko usmiljene in čez mero darežljive dekliške strani. Mesto mlečne nagrade prejema je brcne na mačkije ude in psovke na mačkijo kradljivost in nepoštenost.

Celi dogodljaj s klobukom in mucko je porinil že dčak napredno in glede obleke svobodno postopajočo Staziko za trnjevo, prastaro mejo gosto nabrane kikle na „mojdere.“

Kljub nabrani kiklu na „mojdere“ pa je dobila Stazika moža na dom, ki je postal s časom ravnatoko žilava kmetška in neizprosna grča kakor njen rajni oče Praznikova Tomaž.

Stazika je že davno kot sod debelo rejena gospodinja in obra mati v še vedno ob pasu na gosto nabrani kiklu na „mojdere“ in prav na gladko počesanih las pod brkalasto ruto.

Meni pa je zaupala mati Brčkova Anastazija to povest o svojem prvem in zadnjem klobuku v življenju, v katerem je rodila stara hišna mucka svoj mačkij zarod in kradljivo potomstvo.

Vlado Pušenjak.

Z združenimi močmi naprej

Ko se se leta 1914 približevali božični prazniki, je vladala vsaki slovenski hiši žalost in negotovost, kaj prinese bodočnost. Takoj po mobilizaciji so odrinili k vojakom vsi nekdanji vojaki; upanje, da se za božične praznike vrnejo domov, je splavalo po vodi, ko se je svetovna vojska z vedno večjimi sredstvi in v vedno večjem obsegu vodila. Prišli so meseca novembra pregledi vseh mož in mladeničev, ki niso bili nikdar vojak, do 36. leta, kateri bi naj, ako so bili sposobni, po Novem letu odrinili k vojakom. Umevna je žalost v vseh slovenskih hišah, ker se je vedelo, da bode vojska še dolgo časa trajala in odvzela še mnogo starejših mož in mladeničev. Božični prazniki poznejšja let so bili žalostni, le upanje, da se mora vojska vendar enkrat končati, je nekoliko tolažilo obupano ljudstvo. Se je leta 1918 smo včakali vesel Božič veseli radi tega, ker je bil konec grozne vojske in ker se je uresničila naša dolgoletna želja, da smo postali svobodni državljani v naši lepi Jugoslaviji.

Veseli je, ki je vladalo lansko leto na Slovenskem ni dolgo trajalo, ker se niso uresničili upi ubogega ljudstva. Pričakovalo se je, da bo nova država vse storila, da pridemo do rednih razmer in da bo mogoče vsaj tako živeti, kakor smo živeli za časa vojske. A bridko smo se varali. Draginja je naraščala od dne do dne, potreščin, katere rabimo za vsakdanje življenje, ni mogoče dobiti pri trgovcih, temveč le pri kakih verižnikih ali zakonitih trgovinah in tihotapcih. Kdo je bil teh razmer? V prvi vrsti oni, ki imajo usode države v rokah. To so ljudje, ki so prišli kot poslanci v Narodno predstavništvo v Beograd, ako ravno imajo le malenkostno zaslonbo v ljudstvu. Ti poslanci, ki pripadajo demokrati in socialnodemokratski stranki, so imeli veliko večino v prvi vladi in so sestavili drugo vlado brez ozira na druge stranke. Ako bi bila vlada sestavljena iz zastopnikov vseh strank in ako bi se vse delo vršilo složno in skupno, bi se dalo doseči mnogo koristnega za državo in za dobrobit državljanov, med tem ko sedaj i-

grajo le strankarske koristi glavno vlogo, vse druge je postranska stvar.

V drugi vrsti je sedanjih obupnih razmer kriva vojska, ki je pokvarila ljudstvo. Med ljudstvom vlada v veliki meri delomrznost, na drugi strani pa želja po vedno večjih dohodkih, kar povzroča vedno večjo draginjo. Mnogo ljudi hoče priti na lahek način do dobrega zaslužka in premoženja, za to nastopi pot nepoštenosti, oziroma pol, katere je v škodo posameznih stanov, kakor tudi države. V mislih imam verižništvo, zakotno trgovino in tihotapstvo. Odločno lahko trdim, da so v pre mnogih slučajih vladni organi krivi, da bujno eveta verižništvo, zakotna trgovina in tihotapstvo. V Mariboru n. pr. se je ustanovilo nebroj agencij, „trgovskih komisij, import itd., dobili so se za to takozvane „trgovine“ prostori, imetniki stanovanj, dočim pošteni obrtniki in uradniki ne morajo priti do lokalov in stanovanj. Verižništvo bujno eveta, ker celo uradne naprave prav živahno kupčujejo z verižniki. Grd madež za slovensko ljudstvo je tihotapstvo. Obsojati moramo tihotapstvo Zidov iz Hrvaškega, za ničevati pa one naše ljudi, kateri so se posvetili tihotapstvu. Vsak tihotapec naj bi se zavedal, kako nepošten je njegov zaslužek, kako je z njegovim delom gorje človeštva in draginja narasla, naj bi pa tudi pomislil, da mu na krivični način pridobljeni denar ne bo prinesel blagoslova. Vzrok velike draginje je tudi dejstvo, da išče večina trgovcev, gostilničarjev in drugih obrtnikov prevelik dobiček. Vsled draginje trpi vse, najbolj pa kmetijski stan, kateri je dosegel le malenkostno zvišanje svojih pridelkov, dočim mora vse, kar rabi, silno drago plačevati. Upravičen je klic: Nazaj k delu, nazaj k poštenemu delu, nazaj k primernemu zaslužku!

Ako pogledamo v zgodovino, vidimo, da si je kmetško ljudstvo, kakor tudi delavsko ljudstvo v hudih časih potoma samopomoči ustvarilo boljše gospodarske razmere. To vidimo na Angleškem, v Švici, na Danskem, v Nemčiji, pa tudi pri nas. Denarno oduševstvo, katere je pred 50 leti pri nas še bujno

evetelo, smo potem naših kmetiskih posojilnic popolnoma odpravili, sedaj je treba napovedati blagovnemu oduševstvu in nezdravim razmeram v trgovini neizprosno boj. Ni se čuditi, če prihajajo iz kmetiskih vrst zahteve po ustanovitvi gospodarskih zadrug, ni se čuditi, če štejejo take zadruge, kakor na primer v Gornji Radgoni, po trimesečnem obstoju nad 1.100 članov, ni se čuditi, če kmetško ljudstvo samo deluje na združenje vseh teh zadrug v mogočne blagovne centrale, ako se upoštevajo naravnost neznosne razmere. Namen teh zadrug je, kmetu pripomoči do ugodnejšega nakupa njegovih potrebščin, kakor tudi do ugodne prodaje njegovih pridelkov, nadaljni namen je, podati kmetu možnost izvoza njegovih pridelkov v sosedne države (Nemška Avstrija, Čehoslovaka, Italija) ter uvoza potrebščin (strojev, raznega manufakturnega blaga itd.) iz omenjenih držav, kakor tudi omogočiti kmetu predelavo njegovih surovin (volna, predivo itd.). Poleg teh gospodarskih zadrug vlada veliko zanimanje za vinarske zadruge in razne obrtne zadruge. Ako bo to gibanje in navdušenje za nakupovalne in prodajne zadruge ter za proizvodne zadruge ostalo in ako bodo zadruge po danih narodnih delala, potem smo trdno prepričani, da se jim bo posrečilo odpraviti blagovno oduševstvo, kakor so odpravile posojilnice denarno oduševstvo in da se njim bo posrečilo ustvariti zdrave razmere v trgovini. Naš boj ne velja solidnim trgovcem, s katerimi bomo skupno delali, temveč le onim izrodcom v trgovini, ki ogrožajo obstoj in napredek večine ljudstva.

Blizajo se spet božični prazniki. Radi neznosne draginje in pomanjkanja najpotrebnejšega ne bodo prazniki veseli, vendar bomo imeli tolažbo in veselje upanje, da se bodo razmere v doglednem času izboljšale. Volitve bodo izčistile ozračje, v zboru so v Beograd in v vlado bodo prišli ljudje, kateri bodo imeli srce za ljudstvo in njegove potrebe, ne pa samo besede, katere pa nasprotujejo ohičnim dejanjem, naše kmetško in delavsko ljudstvo pa bode potoma samopomoči odpravile nezdrave gospodarske razmere.